

Billeder der åbner – i en verden som lukker sig

Håb eller håbløshed?

Ethvert menneske er en verden. Der er billeder, der lukker af for denne verden, uanset hvor meget de viser. Men der er også billeder, der i sort-hvid enkelhed giver dig et blik ind i mennesker, der lever og har et liv i verdener præget af desperation og fattigdom. Og et syn på verdener som trods udsigtsløshed alligevel er præget af håb.

Børneøjne ser på dig og ind i dig og fortæller dig om verdener af angst og al for megen ond viden. Og om fortvivlede erfaringer. Og så bliver det alligevel – næsten – til beretninger om håb i menneskers verden. Disse billeder af børn; disse mennesker signalerer ikke håbløshed, selv om der kunne være logik i at gøre det. De signalerer oftest al for megen alvor og sorg og angst, men også ukuelighed og vilje og nogle gange humor. Frem for alt bliver de til beretninger om individuelle mennesker. Der er håb midt i fortvivlelsen.

Det er øjnene, der brænder igennem. De ser direkte på os og ind i os. De fortæller historier. De stiller spørgsmål. De taler fra det ene menneske til det andet, og de gør det umuligt at lukke af.

To citater fra to bøger næsten uden tekst.

"Jeg mødte mennesker, som havde mistet alt, men som stadig var rede til at stole på en fremmed. Jeg kom til at føle den største beundring for mennesker, som var parate til at sætte alt på spil, inklusive deres egne liv, for at forbedre deres skæbne."

"Og dog, hvis overlevelse er vores stærkeste instinkt, så fandt jeg alt for ofte dette instinkt udtrykt i had, i vold og i grådighed. De massakrer, jeg så i Afrika og Latinamerika, og den etniske udrensning i Europa,

Knud Vilby anmelder

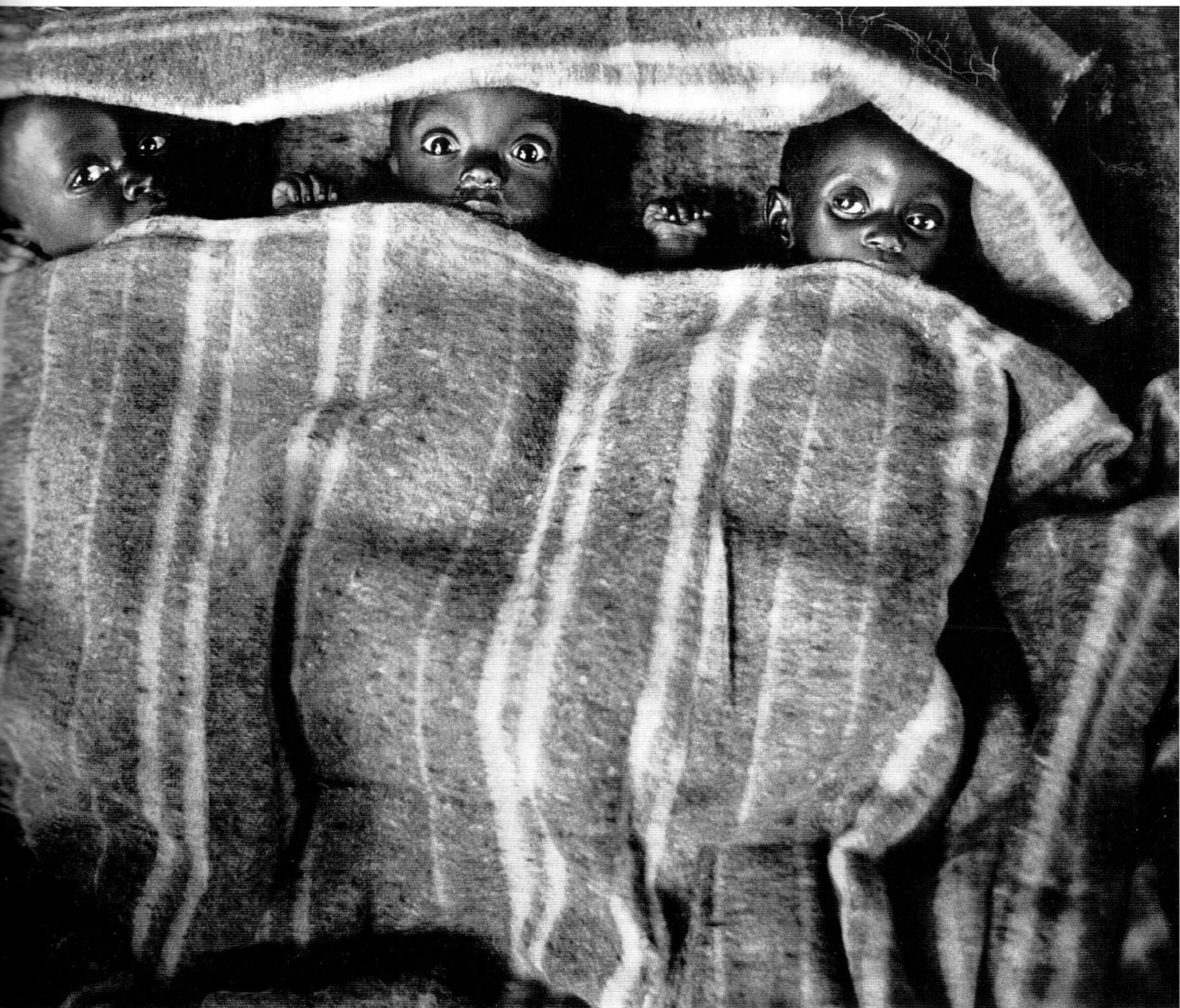
Sebastião Salgado: *The Children*.

112 sider stort format.

Sebastião Salgado: *Migrations*.

432 sider. Stort format

Begge: Aperture Foundation Inc. New York

fik mig til at spørge, om mennesker nogensinde vil være i stand til at lægge bånd på deres mørkeste instinkter."

"Børnene" og "Migrationer" ('The Children' og 'Migrations') hedder de to fotobøger af Sebastião Salgado. Det er pragtbøger, og det er, hvad man i min barndom ville kalde konfirmationsgavebøger, men begge betegnelser er misvisende. Det er bøger, der skaber mulighed for kommunikation uden ord. Det er billedbøger, der fortæller en knugende og forfærdelig historie om menneskers elendige liv, men samtidig er det billeder der tvinger til åbenhed. Man bliver nødt til at se, nødt til at lytte. Nødt til at tro på, at den sårbarhed som ubegrundet menneskelig åbenhed og tillid er udtryk for, også er den kraft, der gør at der er plads til håbet.

Moderne tv- og still-fotografer kan skildre menneskelig gru og verdens uretfærdighed og elendighed på mange måder. Der er billeder og beretninger, man lukker af overfor. Budskaber man ikke kan rumme, og som man ikke kan se nytten i at bære videre i hjerne og hjerte. Der er rædselsberetninger, der får en til at lukke det indre filter ned for at beskytte bevidstheden. Vi tvinges til at uvirkeliggøre virkeligheden, for vi kan ikke rumme den. I Etiopien så jeg i sommer tv-reportager fra fronten mod Eritrea efter de sidste kampe. Fjernsynet kørte, men inde bag seer-øjnene (og ikke blot mine) blev der lukket af for billederne af frontafsnit overstrøede med forvredne lig. Vi kunne ikke bære at tage det ind.

I denne tidsalders informations-overflow er der så mange andre reportager og informationer, der preller af på os. Vi ved det jo. Om verdensfattigdommen, om de millioner af flygtninge. Om en verden på ufrivillig vandring på grund af krig, om miljøødelæggelse og politisk forfølgelse. Hvad skal vi stille op? Og vi lukker endnu en gang af.

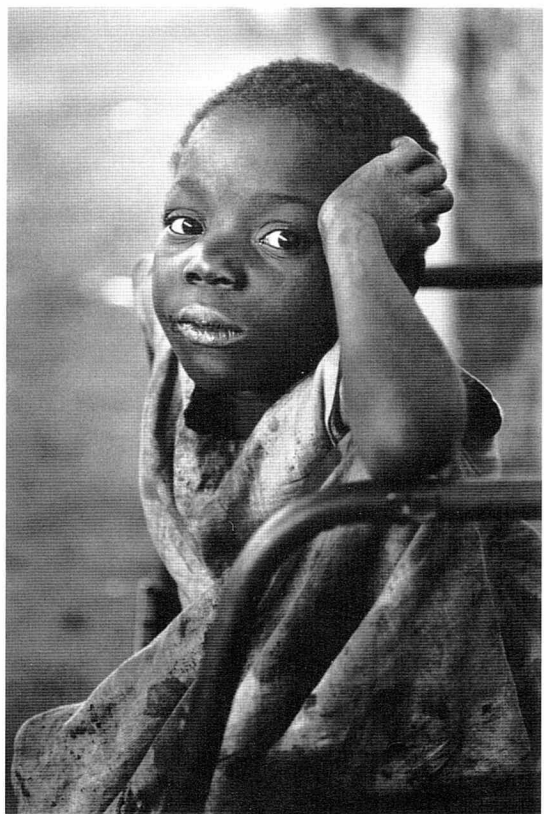
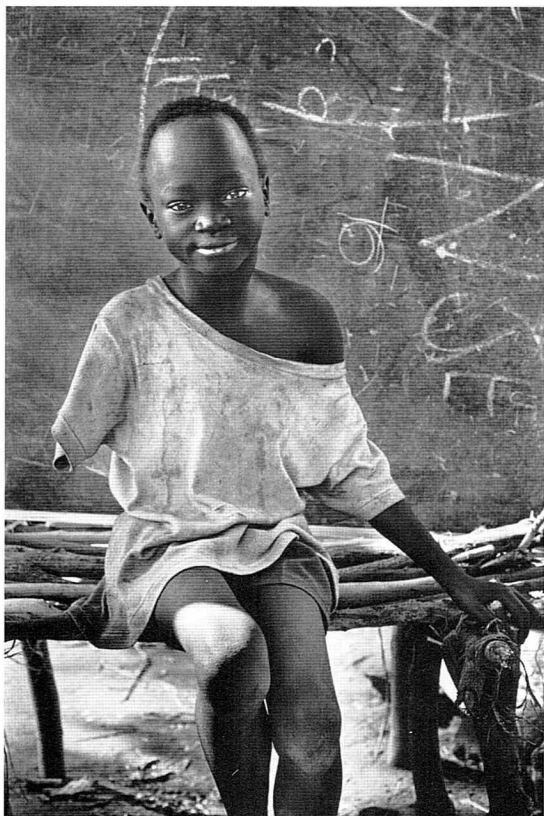
Salgados billeder trænger gennem filtret. De sender budskaber fra øje til øje og ind i bevidstheden. Sebastião Salgados utrolige kvalitet er, at han skaber verdensbilleder, der får os til at åbne øjne, sind og hjerne overfor det, vi ellers gerne og helst vil fortrænge.

Han har i mere end et kvart århundrede været en af verdens største fotojournalister. Han arbejder i sort-hvidt, og han skaber billeder, der får beskuerne til at gispe. Han kan få det enkelte menneske frem i kæmpetabeller, der viser folkevandringer. Enkeltmennesket er bestandigt til stede i den gruppe, der ellers bliver til masse. Han kan også skabe billeder af betagende skønhed, uden at de bliver til glat turisme.

Han har her i 2000 skabt to store bøger, en om flugt, vandring og eksil (Migrations) og en om børnene (The Children). Det er børnene, der altid rammes hårdest af rædslerne, og det er børnene som skal føre verden videre. Titlen er "The Children", "Børnene". I bestemt form.

"Der er børn alle steder", skriver Salgado, "normalt mere synlige end de voksne."

"Når de ser et kamera, springer de op i begejstring, de ler og vinker, og de skubber hinanden væk for at blive fotograferede. Somme tider

kommer deres begejstring i vejen for budskabet. Hvordan kan et smilende barn repræsentere dyb ulykke.”

Men han beskriver så en teknik, hvor han får dem til at stille op en for en for at blive fotograferede. Og han fortæller, hvordan han selv, da han fremkaldte billeder blev slået af deres intensitet. ”Børn som havde råbt og grinet nogle få sekunder forinden, var pludselig alvorlige. Den støjende flok var blevet til enkeltindivider, som via deres tøj, deres postur, deres udtryk og deres øjne fortalte deres historier med afvæbnende åbenhed og værdighed.”

De er mennesker med håb og drømme. De er også ligeværdige. Og det er ingen selvfølge.

Vi andre er mennesker i den globale elite. Vi er de overforbrugende kynikere, og vi klarer det blandt andet via fortrængning. Vel er det trist med nød og elendighed. Men selv når vi ser det, skubber vi det væk. Vi ville aldrig åbent sige, at vi er bedre eller mere betydningsfulde mennesker end dem. Men det ligger i luften. Og måske har vi det i virkeligheden meget godt, når en sort præst (Søren Krarup) hævder, at næsten kun er den næste, vi møder lige her og nu, og ikke et fattigt barn på et andet kontinent. Det styrker fortrængningen.

Salgados billeder gør for en stund en række børn til vore næste på trods af Søren Krarup. Det er ikke muligt at opretholde afstanden og distancen. Ikke muligt at fastholde forskellen. De ser ind i dig og gennem dig som dine egne børn.

Og i øvrigt er de ikke alle fra andre kontinenter. Opbrudet, vandringer og elendigheden er også europæisk i disse år.

Hvorfor er mennesker som – med

større eller mindre resultater – arbejder i nogle af klodens elendighedscentre ofte mennesker, som er i relativ ro med sig selv. Mennesker som har det meget godt trods deres direkte kontakt med elendigheden?

Nogle bliver kynikere. De findes. Men flere har nok roen i sig, fordi de også stifter kontakt med håbet, troen og ukueligheden på en måde, vi sjældent ser den herhjemme.

Jeg har gennem 30 år rejst meget udenfor Europa og især i Afrika, og jeg er ofte blevet spurgt, hvordan jeg kan holde det ud. Folk tror jeg vandrer fra elendighed til elendighed.

Jeg har grædt under den store hungerkatastrofe i Etiopien i 1980'erne. Jeg har følt håbløsheden presse på i Angola. Men langt de fleste gange er jeg kommet tilbage med stærke og varme og gode oplevelser. Med en følelse af, at uanset hvor galt det går nogle steder, så vil det aldrig gå helt galt alligevel. Fordi viljen til liv er så stærk. Fordi håbet er en så utrolig faktor. Fordi mennesker grundlæggende er fulde af tillid på trods, og fordi de er parate til at leve hvert øjeblik de får en chance for det.

Der er en hårfin grænse til romantik og sentimentalitet, til virkelighedsflugt i disse betragtninger. Men styrken er evnen til at fastholde håbet i virkeligheden, selv når den virkelighed er umenneskelig.

Sebastião Salgados bøger er ikke bøger at blive glade over. På mange måder er de tværtimod. Men i en verden hvor vi lukker os mere og mere om os selv mens vi rejser verden rundt, er det bøger og billeder som åbner os.

Og det er billeder, der sender signaler om håb fra "De elendige".

